

6. Néhány következtetés

Az Európai Unió tagországainak döntő többségében – a munkaügyi kapcsolatok közel két évszázados szerves fejlődésének eredményeként, illetve annak hatására – elkülönülő, **állandó fórumai alakultak ki a makroszintű konzultációnak**, amelyek lehetővé teszik, hogy a kormány és a szociális partnerek, valamint egyéb érdekképviseltek – azonnali megállapodások kötelezettsége nélkül – **folyamatos kapcsolatban legyenek, s ennek keretében megismerjék, megismerhessék egymás véleményét**. Ezeknek az intézményeknek a fő célja, hogy a munkáltatók és a munkavállalók képviselői, s a civil érdekképviseltek ne csupán a munka világát közvetlenül érintő kérdésekben fejthessék ki véleményüket, hanem a **munkavégzés feltételeit közvetetten befolyásoló olyan lényeges kérdésekben is**, mint például a foglalkoztatáspolitikai, a munkaerőpiaci politika, ár- és jövedelempolitika, szociálpolitika, stb. Tehát megtörténjen az érdekképviseltek bevonása a “szakpolitikák” területén követendő országos politika kialakításába és megvalósításába.

A gazdaság- és szociálpolitika globális alakításában való részvételre irányuló makroszintű konzultációnak – Belgium kivételével – **egy-egy, kiemelt presztízzsel rendelkező, domináns fórum** ad intézményi keretet a tagországokban, ezzel szemben **Magyarországon**, 1999 óta több fórum között oszlik meg a konzultatív funkció. A makroszintű konzultatív intézmények létrejöttének időpontját tekintve az EU tagországok **két csoportba** oszthatók: az egyik – a többséget képviselő – csoportot alkotó országokban a konzultatív intézmények **hosszú, több mint egy évszázados múltra tekintenek vissza, míg** az országok másik csoportjánál jóval később, a század utolsó harmadában hozták létre a konzultatív fórumokat. Tulajdonképpen az utóbbiak sorába illeszkedik **Magyarország**, ahol az 1980-as évek végétől, az 1990-es évek elejétől beszélhetünk ilyen intézményekről.

A tagországok egy részében a makroszintű konzultatív intézmények létrehozása, megszilárdulása vagy a gazdaságot, társadalmat ért súlyos megrázkódtatáshoz, illetve valamely akut problémához fűződött, vagy pedig egy külső mintát – különböző ok miatt

követni, teljesíteni kívánt – elváráshoz. **Hazánkban** a konzultációs fórumok létrejöttének időszakában **mindkét motívum létezett**: a gazdasági leépülés, instabilitás időszakában, az ország helyzetének megváltozásához, javításához segítséget nyújtó külföldi szervezetek, intézmények (Világbank, ILO, stb.) elvárásaihoz, ösztönzéséhez alkalmazkodva alakultak ki a makroszintű konzultáció fórumai.

A magyar konzultatív intézmények struktúrájukban beilleszkednek az EU tagországok hasonló intézményeinek sorába, annak köszönhetően, hogy a tagországokban nincs egységes, eleve elvárt (“legjobb” minősített) intézményi modell, tehát az **ország-fórumok sokfélék lehetnek**. Alapvetően az adott ország nemzeti munkaügyi kapcsolat rendszerétől függ a konzultáció helye, szerepe. A fő elvárás velük szemben az **intézményrendszer kompatibilitásának biztosítása**, tehát az, hogy a munkaügyi kapcsolatok többi intézményeivel hogyan képez egységet a makroszintű konzultáció. Természetesen a jelen munkánk szűkre szabott lehetőségei nem adtak módot arra, hogy az egyes országok munkaügyi kapcsolat intézményeinek a belső összhangját részletesen vizsgáljuk, ennek elemzésére külön vizsgálatra lenne szükség.

A hazai és az EU országokban lévő konzultatív intézményeket összehasonlítva, illetve a konzultációban résztvevőknek a konzultáció fontosságáról alkotott véleményét konfrontálva megállapítható, hogy **Magyarországon nincs, illetve jóval kisebb a presztízse a konzultációnak, mint a tagországokban**. Az érdekegyeztetésben résztvevő szociális partnereink nem tekintik igazán “érdemi” eszköznek a konzultációt, nem érzik annak fontosságát, s mindenképpen a tárgyalásokra, alkura, megállapodásokra – mint egyedüli üdvözítő megoldásra – törekednek. Természetesen ez a magatartás egyrészt azzal is magyarázható, hogy az elmúlt évtizedben a kormányzati tárgyalóküldöttségek gyakran a kétirányú kommunikációt igénylő konzultációt (akarva, nem akarva) az egyirányú tájékoztatással tévesztették össze. Másrészt: a hazai makroszintű munkaügyi kapcsolatok évtizedes története tulajdonképpen “a tárgyalás helyzetéből a totális konzultáció felé történő haladást” jelenti, tehát **a konzultatív szerep kényszerű vállalása** a szociális partnerek szemszögéből nézve a makroszintű politikaformálásból való lassú kiszorítás (kiszorulás) folyamatával társul.

Ma Magyarországon a *konzultáció nem az értékek, hanem a relatíve gyorsan változó érdekek megjelenítője, eszköze*. Ezzel szemben az EU tagországokban a konzultációt, a kormánynak való tanácsadás, a kormányzati politika befolyásolásának intézményes lehetőségét a szociális partnerek, a többi érdekképvisellel együtt, általában igen sokra értékelik. E fórumok a kormányok és más döntéshozók számára is fontos értéket képviselnek, hiszen a társadalom fő érdekcsoportjainak konszenzusát, közös álláspontját közvetítik feléjük, mégpedig olyan kérdésekben, amelyek az ország egésze szempontjából meghatározó fontosságúak. Ebből következően a kormányok minden esetben komolyan mérlegelik a konzultatív tanácsok véleményét, javaslatait.

Lényeges különbség mutatkozik Magyarország és az EU tagországok *konzultatív fórumainak tevékenység-rendszerében*. Ez egyrészt abban mutatkozik meg, hogy a tagországokban *érdemi* (jogi garanciák által biztosított) *és folyamatos, aktív* (heti gyakoriságú) *konzultáció* folyik, míg *hazánkban* inkább az *“ad hoc” jelleg dominanciája érvényesül*. Az EU tagországokban a konzultatív fórumok intenzív szakmai publikációs tevékenységet (stratégiai vita-anyagok, állásfoglalások, dokumentumok készítését, tematikus országos és nemzetközi szakmai konferenciák rendezését, stb.) látnak el, addig a hazai fórumok ilyen feladatokkal alig-alig foglalkoznak, a konzultációk lebonyolításán kívül inkább adminisztratív tevékenységekben merül ki munkájuk. Tehát *a tagországi fórumok nem csupán a verbális meggyőzés, véleménynyilvánítás terepei, hanem szakmai, érdekképviselési műhelyek is*. Nem véletlen talán, hogy szakmai körök megítélése szerint a makroszintű konzultáció valódi lényegét, érvényesülését nem csupán a konzultatív intézmények struktúrája, jogosítványaik kiterjedtsége, hanem a kiadott dokumentumaik száma is meghatározza.

Az *európai szintű szociális párbeszéd* más vonatkozásban szolgál útmutatással a magyar szociális partnerek, illetve a szociális párbeszéd intézményei számára. Úgy tűnik, hogy a kormánynak, de különösen a szociális partnereknek mihamarabb fel kell ismerniük, hogy *nincs közvetlen “tükör-kapcsolat” az EU szintű konzultáció és a nemzeti szintű konzultáció fórumai között*. Tehát számtalan – nemzeti szintű – intézményi struktúra segítségével eleget lehet tenni a konzultációra irányuló közösségi elvárásoknak. Az elvárások

ugyanis nem az intézményi formákra, struktúrákra, hanem az *érdemi konzultáció meglétére*, gyakorlására – a szociális párbeszédre, a civil párbeszédre – irányulnak.

A szociális párbeszéd közösségi és nemzeti intézményei között, mindennek ellenére, illetve mindezek mellett mégis egyértelműen megfigyelhető egyfajta igazodás. *Hosszú távon ugyanis egyetlen ország sem vonhatja ki magát a közösségi tendenciák figyelembe vétele, nemzeti szintű követése alól, annak veszélye nélkül, hogy az európai szociális párbeszéd színterén játszott szerepe, súlya ne csökkenne jelentősen.*

Emiatt érdemel külön figyelmet az a tény, hogy az Európai Foglalkoztatási Stratégiához kötődően eddig soha nem tapasztalt mértékben teret nyert a *concertation* (azaz a szociális partnerekkel közös politika-formálás és megvalósítás). Ennek nemzeti szintre gyakorolt “minta-adó” hatása már jól megfigyelhető a Nemzeti Foglalkoztatási Akció Terveken, s különösen azoknak az ún. Alkalmazkodóképesség fejezeteiben, ahol a szabályozás kifejezetten a szociális partnerek közreműködésére épít. Magyarország nehezen tud majd megfelelő minőségű (azaz az Európai Bizottság által elfogadott) Nemzeti Akció Tervet készíteni, ha nem erősödik meg a kormány és a szociális partnerek együttműködése a foglalkoztatáspolitikai területén.

A *konzultáció szerepe*, különösen az Amszterdami Szerződés hatályba lépése óta, *jelentősen megerősödött az Európai Unióban*. Ahhoz, hogy a magyar szociális partnerek érdemben részt tudjanak majd venni ebben a munkában, a legjobb “terep gyakorlatot” az jelentené, ha nemzeti szinten is a közösségihez hasonló presztízsű, súlyú, befolyásoló erejű lenne a konzultáció. A konzultáció erősítése és mélyítése természetesen nem csupán az EU-tagságra való felkészülésben segítene, hanem hozzájárulhatna a nemzeti szintű politika-formáláshoz, s a döntéshozatali folyamatok hatékonyabbá tételéhez is.

Bár szorosan nem tartozott jelen munkánkat megalapozó kutatásunk témájához, jelentősége okán mégis külön kiemeljük *a szociális partnerek bipartit párbeszédének és tárgyalásainak* meghatározó fontosságát az európai szociális párbeszédben, illetve az Európai Unió fejlődésében. Az együttműködés e formájának erősítése (illetve esetenként a kiépítése) egyszerre szolgálná a munkaügyi kapcsolatok hazai rendszeréből régóta hiányzó (hiányolt) intézmény pótlását, illetve – közvetetten – az ország integrációját.

A nemzeti szintű konzultatív fórumok intenzív működtetésére azért (is) szükség van, mert csak ezekben az intézményekben lehet – képességekkel és a készségekkel társuló – **tapasztalatokat megszerezni, s értékke emelni a konzultációt.** Tehát a nemzeti fórumokon szerzett gyakorlat biztosíthatja azt a “tudást”, amely felkészíti a szereplőket az EU szintű konzultációra. Ugyanis a nemzeti és a közösségi szintű konzultáció érintkezési pontjait elsősorban **nem intézményeik együttműködése,** hanem a szereplők együttműködésén keresztül megvalósuló közvetett (horizontális, s nem vertikális) kapcsolatok jelentik.

Fontos tehát, hogy a hazai szociális partnerek felismerjék: nemcsak az ország EU tagságra való általános felkészülésében kell közreműködniük, hanem autonóm módon **biztosítaniuk kell saját maguk felkészítését is az európai szociális párbeszédben, illetve az európai szintű civil párbeszédben történő részvételre.** Nincs olyan “EU kényszer”, amely a magyar feleket, szociális partnereket belépésre kényszerítené az EU konzultációs fórumaiba, azonban a lehetőség – legalábbis a közvetett részvételre – már ma is adott több területen. Választásuktól függ, hogy az **EU konzultációs rendszerében mikor, milyen fórum felé orientálódnak, mennyiben koordinálják saját felkészülésüket.** A kezdő lépések tétovasága nehezen orvosolható károkat okozhat. Ha időben nem kapcsolódnak be a magyar partnerek az EU szintű konzultatív fórumok tevékenységébe, vagy ha az ország csatlakozásának időpontjára nem készülnek fel kellőképpen az érdemi részvételre, akkor egy potenciális lehetőséget mulasztanak el. Ennek komoly nemzetgazdasági kára (is) lehet: az EU tagországok szociális partnereinek gyakorlata tanúsítja, hogy gyakran a szociális partnerek voltak azok, akik – adott esetben – közösségi szinten rendezni tudtak olyan ügyeket, amelyekben nemzeti kormányuk kevésbé volt sikeres. Kutatási tapasztalataink azt mutatták, hogy szociális partnereink körében ma még ritkaság számba megy annak felismerése, hogy a közösségi szintű konzultatív fórumok “halmazába” történő belépés ma alapkérdés: a jövő kényszere.